

Türk dünyasının global gücə çevrilməsi zamanın çağırışıdır

Özü də bu ailənin vacib üzvü olaraq Azərbaycan türk ölkələrinin həmrəyliyi və daha da güclənməsi üçün hər zaman tədbirlər həyata keçirir. Məhz Azərbaycanın təşəbbüsleri, enerji və nəqliyyat layihələri son illərdə türk dövlətlərinin əməkdaşlığını daha da genişləndirir.

18 oktyabr 1994-cü ildə Prezident Heydər Əliyev Türk Dövlətləri Başçılarının 2-ci Zirvə toplantısının açılışındakı nitqində deyirdi: "Şübhəsiz ki, bizim toplantı xalqlarımızın, ölkələrimizin tarixi kökləri, əsrlər boyu toplanmış adət-ənənələrin birliyi, dil birliyi və fealiyyət birliyi əsasında qurulub. Bu, çox böyük əsasdır".

Ulu Öndər əlavə edirdi ki, ona görə də bu əsasda bizim ölkələr arasında bütün sahələrdə əməkdaşlığı inkişaf etdirməyə, genişləndirməyə böyük imkanlarımız var: "Azərbaycan Respublikası belə qərara gəlib ki, bundan sonra da bu imkanlardan istifadə etsin və əməkdaşlığı genişləndirsin".

Böyük türk dünyasının birgəliyinin vacibliyi daim Prezident İlham Əliyevin də gündəliyində duran əsas məsələ olub. Buna görə də türk dövlətlərinin institutional strukturunun formallaşması təşəbbüsün müəllifinin Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev olmasından təəccübüldü deyil.

2009-cu ildə Türkçili Ölkələrin Dövlət Başçılarının 9-cu Zirvə görüşü qədim türk yurdu Naxçıvanda keçirildi. Həmin zaman "Türkçili Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının yaradılması" haqqında Naxçıvan sazişi"nin imzalanması ilə türk dünyası adına müümət tarixi-siyasi əhəmiyyəti olan addım atıldı.

Türkçili Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının yaradılmasını nəzərdə tutan Naxçıvan Sazişinin (3 oktyabr 2009-cu il) imzalanmasından etibarən hər il 3 Oktyabr tarixi Türkçili Dövlətlərin Əməkdaşlıq Günü kimi qeyd edilir.

Naxçıvanda atılan təməl

Naxçıvan Zirvə görüşündə yaradılan Türkçili Ölkələrin Əməkdaşlıq Şurasının (Türk Şurası) adı 2021-ci ildə İstan-

bulda keçirilən tarixi Zirvə görüşündə deyişdirilərək Türk Dövlətləri Təşkilatı (TDT) oldu.

Quruma təsisçi üzv dövlətlər - Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızistan və Türkiyə olub, daha sonra 2019-cu ilin oktyabrında Bakıda keçirilən 7-ci Zirvə görüşündə Özbəkistan tamhüquqlu üzv kimi qoşulub. Macarıstan 2018-ci ilin sentyabrında Qırğızıstanın Çolpon-Ata şəhərində keçirilmiş 6-ci Zirvə görüşündə müşahidəçi statusu qazanıb.

2021-ci ilin noyabrında keçirilən 8-ci Zirvə toplantısında Türkmenistan, 2022-ci ilin noyabrında Şimali Kipr Türk Cumhuriyyəti və 2023-cü ilde İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı (İƏT) quruma müşahidəçi üzv kimi qoşulub.

Təşkilat Birləşmiş Millətlər Təşkilatının (BMT) Nizamnaməsinin məqsəd və prinsiplərinə, eləcə də beynəlxalq hüququn suveren bərabərlik, ərazi bütövlüyü, beynəlxalq tanınmış sərhədlərin toxunulmazlığı və beynəlxalq sülh və təhlükəsizliyin qorunması, mehriban qonşuluq və dostluq münasibətlərinin inkişafı kimi ümum-bəşəri deyərlərə sadıqdır.

Ötən il TDT-nin "Biz birlikdə daha güclüyök" şüarı ilə yayılmış yeni məlumatlaşdırıcı infoqrafik videoçarxında qurumun dünya üzrə 4,5 milyon kilometr ərazidə 300 milyon insanı əhatə etdiyi və bu dövlətlərin ümumi valyuta bütçəsinin 4 trilyon dollara çatdığı vurgulandı.

Azərbaycan qədim yurdumuz Naxçıvanda əsası qoyulmuş Türk Dövlətləri Təşkilatı ilə əlaqələrinə hər zaman böyük önem verir. Həmçinin TDT Azərbaycanın üzv və müşahidəçi ölkələrlə əməkdaşlığını genişləndirmək üçün vacib platforma rolunu oynayır.

Türk dünyasının birləşdirici mərkəzi

Azərbaycan türk birliyinin qlobal mərkəzə çevrilməsi üçün yeni təşəbbüsler və ideyalar irəli sürür. Tarixi köklərlə six bağlı olduğumuz türk xalqlarının, dövlətlərinin həmrəyliyinin hazırda özünün ən yüksək pilləyə yüksəlməsində ölkəmizin xüsusi yeri-nin olduğunu desək, qətiyyən yanılmarıq.

Hər zaman çıxışlarında "XXI əsr türk dünyasının inkişafı əsri olmalıdır" deyən Prezident İlham Əliyev "Türk dünyası ailəsi"nin həmrəyliyinin daha da gücləndirilməsi istiqamətində şəxsi səylər nümayiş etdirir.

2009-cu ildə - yarandığı dövrən etibarən TDT-nin güclənməsi, hədəflədiyi məqsədlərə yetməsi üçün ölkəmiz əməli addımlar atıb. Quruma sədriyi dövründə Azərbaycan türk dövlətləri arasında əlaqələrin daha da genişləndirilməsi və dərinləşməsi üçün yeni təşəbbüsərlərə çıxış edib, mühüm ideyalar irəli sürüb.

44 günlük Vətən müharibəsində və antiterror tədbirlərində qazandığı zəfərlərlə türk birliyinin güclənməsinə mühüm töhfələr bəxş edən Azərbaycan bununla həmçinin türk birliyinin etnosiyası coğrafiyasını bərpa edib.

Bu il avqustun 8-də Vaşinqtonda imzalanan Birgə Bəyan-namədə ölkəmizin əsas hissəsi ilə Naxçıvan arasında maneəsiz gediş-gelişin təmin edilməsi əksini tapıb. "Beynəlxalq Sülh və Rifah Naminə Tramp Marşrutu", bir sözə, Zəngəzur dəhlizi artıq reallaşmaq üzrədir. Bununla vaxtile sünə manələrlə bir-birindən ayrı salinan türk dövlətləri yenidən birləşmiş olacaq.

Buna görə də Qarabağ zəfəri ümumilikdə türk dünyası adına qazanılan qələbə kimi xarakterizə olunur. TDT-nin

əməkdaşlıq Şurasının İstanbulda keçirilən VIII Zirvə Görüşü zamanı Prezident İlham Əliyevin Türk Dünyasının Ali Ordeninə layiq görülməsi də təsadüfi deyildi.

İkinci Qarabağ savaşı zamanı ölkəmizə siyasi, mənəvi dəstək verən türkçili ölkələrin işğaldan azad edilmiş ərazi-lərdə həyata keçirilən quruculuq işlərinə töhfələri, həmin ölkələrin rəhbərlərinin bu ərazi-zilərimizə səfərləri dövlətlərimiz, xalqlarımız arasındakı qardaşlıq, həmrəyliyə əyani göstəricilərdir.

Azərbaycanın səyləri

6 iyul 2024-cü ildə Şuşada Türk Dövlətləri Təşkilatının Dövlət başçılarının qeyri-rəsmi Zirvə görüşü keçirildi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyev, Qırğız Prezidenti Sadır Japarov, Qazaxıstan Prezidenti Kasim-Jomart Tokayev, Macarıstanın Baş naziri Viktor Orban, Türkiyənin vitse-prezidenti Cevdet Yılmaz, Şimali Kipr Türk Cumhuriyyətinin Prezidenti Ersin Tatar, Türk Dövlətləri Təşkilatının baş katibi Kubanıçbek Ömüraliyev tədbirdə iştirak etdilər. Zirvə görüşündə "Azərbaycan həmişə türk dünyasının six birləşməsi, onun siyasi, iqtisadi və hərbi qüdrətinin artması, qlobal arenada türk mərkəzine çevrilməsi naminə səylər göstərmişdir" deyən dövlətimizin başçısı İlham Əliyev vurğuladı ki,

TDT dünya miqyasında türk mərkəzlərinin birinə çevriləməlidir.

TDT-nin Şuşada qeyri-rəsmi Zirvə görüşünün keçirilməsinin və həmin zaman Qarabağ Bəyan-naməsinin imzalanmasının xüsusi rəmzi mənası oldu.

Bu ilin mayında Macarıstanın paytaxtı Budapeştə Türk Dövlətləri Təşkilatının Dövlət

başçılarının qeyri-rəsmi Zirvə görüşü zamanı etdiyi çıxışında Azərbaycanın türk dünyasının birliyinə və güclənməsinə verdiyi töhfələrindən bəhs edən Prezident İlham Əliyev diqqətə çatdırdı ki, ölkəmiz ümumilikdə təşkilatın üzv ölkələrinə 20 milyard ABŞ dollarından çox sormaya qoyub: "Türk dövlətləri ilə nəqliyyat sahəsində əməkdaşlığımız güclənir. Son illər ərzində Azərbaycanda nəqliyyat infastrukturuna - avtomobil yollarına, dəmir yolu xətlərinə, dəniz limanına, gəmiqayırma zavoduna, hava nəqliyyatına böyük həcmde sərmayələr qoyulmuşdur. Nəticədə açıq dənizlərə çıxışı olmasa da, Azərbaycan Avrasiyanın nəqliyyat-logistika mərkəzlərində birinə çevrilmişdir".

Onu da qeyd edək ki, Budapeştə keçirilən Dövlət başçılarının qeyri-rəsmi Zirvə görüşü zamanı türk dövlətlərinin liderləri Azərbaycanın qlobal əhəmiyyətli çağırışlara verdiyi töhfələrini, TDT-nin inkişafında xidmətlərin xüsusi vurğuladılar.

Hazırda dünyanın siyasi mənzərəsinin heç də ürəkaçan olmadığı məlum və təəssüfatlı reallıqdır. O da gerçəklilikdir ki, dünyani yenidən şəkilləndirməyə və digər ölkələri öz təsirinə salmağa çalışan güclərə qarşı təkbaşına mübarizə aparmaq düzgün siyasi strategiya deyil. Azərbaycanın Qarabağ Zəfərinin təmsilində da göründü ki, türk dövlətlərinin siyasi, mənəvi dəstəyini alan ölkəmiz həm diplomatik, həm də hərbi arenada özünü daha güclü hiss etdi və haqlı olduğu mübarizədə qələbəni qətiyyətlə təmin etdi.

Bu mənada türk birliyinin qlobal gücə çevrilməsinin həm də zamanın çağırışı olması bir dəsdiqini tapır.

**Yasəmən MUSAYEVA,
"Azərbaycan"**